

ABOWIEM (7680) *cn*

abowiem (7472), **abowim** (189), **albowiem** (18), **albowim** (1); abowiem *ListRzeż*, *PowUrb*, *BierEz* (12), *OpecŻyw* (6), *OpecŻywList*, *ForCnR* (5), *MetrKor* (4), *PatKaz II* (32), *TarDuch* (12), *FalZioł* (343), *BielŻyw* (2), *BielŻywGlab*, *GlabGad* (25), *MiechGlab* (4), *KlerWes*, *March*³ (2), *LibLeg* (58), *WróbŻółtGlab*, *RejPs* (402), *ComCrac* (3), *RejRozpr* (2), *HistAlUngl* (2), *MurzHist* (13), *MurzNT* (38), *MurzOrt*, *Diar* (9), *DiarDop* (7), *BielKom*, *GroicPorz* (127), *KrowObr* (422), *RejWiz* (60), *Leop* (273), *OrzList* (13), *UstPraw* (15), *RejFig* (4), *RejZwierz* (19), *OrzRozm* (17), *BibRadz* (790), *GrzegRóżn* (46), *KwiatKsiąż* (132), *OrzQuin* (6), *Prot* (2), *SarnUzn* (30), *SienLek* (121), *SienLekAndr* (5), *LeovPrzep* (15), *GórnDworz* (189), *GrzepGeom* (52), *RejPosWiecz*² (18), *RejPosWiecz*³ (3), *BiałKat* (58), *GrzegŚm* (41), *HistLan* (2), *KuczKaz* (76), *BielSpr* (7), *WujJud* (65), *WujJudConf* (68), *RejPosRozpr* (33), *RejPosWstaw* (72), *BudBib* (6), *Strum* (71), *WierKróc*, *BiałKaz* (11), *BudNT*, *CzechRozm* (147), *PaprpPan* (7), *KarnNap* (2), *ModrzBaz* (48), *ModrzBazBud*, *SkarJedn*, *KochPs* (9), *MWilKHist* (2), *StrykKron* (12), *CzechEp* (99), *CzechEpPOrz*, *NiemObr* (41), *KochFr*, *GórnRozm* (18), *KochSz* (2), *KochWz* (2), *ReszHoz* (5), *WerGość* (13), *WerKaz* (15), *KochPieś*, *ArtKanc* (20), *KochProp*, *KochWr* (7), *GostGosp*, *Phil* (35), *GórnTroas* (2), *KochCn* (2), *KochPij*, *KochFrag*, *LatHar* (108), *KołakCath*, *KołakSzczęśl* (17), *WujNT* (778), *WysKaz* (17), *SarnStat* (71), *SiebRozmyśl* (4), *GrabPospR* (6), *KmitaSpit*, *PowodPr*, *SkarKaz*, *VotSzl* (4), *CiekPotr* (3), *CzahTr* (2), *GosłCast*, *PaxLiz* (2), *KlonFlis*; abowim *RejRozm*, *KromRozm III* (83); albowiem *ActReg* (3); abowiem : abowim *HistJóz* (11 : 1), *WróbŻółt* (105 : 1), *LibMal* (5 : 1), *RejJóz* (8 : 1), *RejKup* (8 : 1), *HistAl* (101 : 2), *KromRozm I* (11 : 26), *KromRozm II* (39 : 17), *GliczKsiąż* (19 : 20), *LubPs* (74 : 2), *BielKron* (422 : 15), *RejAp* (229 : 1), *RejPos* (699 : 8), *RejZwierz* (351 : 1); abowiem : albowiem *ZapWarsz* (4 : 1), *BierRozm* (1 : 1), *ReszPrz* (5 : 11), *ReszList* (5 : 2); abowim : albowim *SeklWyzn* (8 : 1).

a oraz *o* jasne; abowiem (209), abowiem (560), abowi(e)m (7560); abowiem *OrzQuin* (6), *KochPieś*, *KochProp*, *KochWr* (7), *GórnTroas* (2), *KochCn* (2), *KochPij*, *KochFrag*, *SiebRozmyśl* (4), *GosłCast*; abowiem : abowiem *OpecŻyw* (4 : 2), *ForCnR* (2 : 3), *GrzepGeom* (50 : 2), *BiałKat* (13 : 45), *Strum* (64 : 7), *KochPs* (6 : 3), *SarnStat* (70 : 1).

abowiem *MurzOrt*, abowiem : abowiem *MurzNT* (34 : 3).

Spójnik przeważnie rozpoczyna zdanie; na drugim miejscu w zdaniu znajduje się w następujących zabytkach: MurzNT Matth 27/23, BiałKat 53v, 58, 98v, 131, 171 (11); BiałKaz A4v, F, G3v, K2, L3v; Phil. Q4, R; CiekPotr 55; PaxLiz Cv.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w.

1. *Wprowadza zdanie przyczynowe; etenim, nam, quia, quoniam Cn, Vulg; enim Vulg (2993) : PowUrb +3v; Był onym figom bárzo rad/ Abowiem był iefzcze nie iadł. BierEz Q (9); OpecŻyw 141v (4); ForCnR B4 (4); MetrKor 59/280v (3); PatKaz II 68v (31); á niebądz to wam cyęffko yżeścye mię przedali do tey zyemye/ á bo wiem dla zdrowia waffego posłał mię bog przed wamy do Eiptu HistJóz D4 (10); Wyfluchay mie panie/ abowiem łalkawe ieft miłofierdzie thwoie TarDuch A6v (8); FalZioł III 2d (324); BielŻyw 93; BielŻywGlab nlb 14; GlabGad E7v (16); MiechGlab 41 (3); BierRozm 7; KlerWes Av; Gdy łie ná cie gniewa twoiá żoná nieboy łie/ ábowyem tyś ieft mężem oná niewiáltá March³ V8 (2); przetho myfzmy telz powynny wałz przyacyelya łwego na łwe wełselye proffyczy*

abo wyemy myedzy wzyfthkymy krzełczyanłzkymy pany nyemamy zadnego krzełczyanłzkiego pana przyacyelya nad wałz. *LibLeg* 11/11 (28); *WróbŻolt* E2v (67); *WróbŻoltGlab* A3; *RejPs* 55 (243); *ComCrac* 15; Thełch przełtrzełk tegołch Cunratha aby łzye łtrzełk od pienyanłka [...] abowim then tho Pyenyązek lyudzye Nyewynnye radł obczianłcha *LibMal* 1543/70v (3); *ZapWar* 1545 nr 2646 (3); Mieł pracą o łławie dobreł abowim łława dobra leplza iełł niłz tiłiącz dobrych/ y wielkich łkarbow *SekłWyzn nlb* 3v (6); *RejJóz* K4 (4); *RejRozm* 407; *RejKup* b6v (3); Mężowie Rycerze moi namocnieylzy/ nie łmęcćie łe/ ábowim rzektánim wieprzow rołpłozemy Słonie. *HistAl* I2v (75); *HistAlHUNG* A2v; *KromRozm I* C2v (17); *MurzHist* O2 (4); *MurzNT Matth* 10/10 (9); mowiac/ pii domnie abo podái mi ten lli/ nienapiłzłzłł piéł/ piéł/ abo léł/ Abowiem by tak pomiełzál łłowa *MurzOrt* B2; *KromRozm II* lv (11); Ale gđzyeby on rząd ináklly był niłz ápołłolki/ nyebyłby to kołcyoł boży: Abowim nye ápołłolki *KromRozm III* G4 (24); *Diar* 48; *DiarDop* 102; *BielKom* B5v; *GliczKsiąz* B7v (7); *LubPs* Pv (24); *GroicPorz* x2v (46); Niechay żadny nieućiłka áni zdradza [...] brátá łwego/ ábowiem łię thego wzyłłtkiego bęđdzie młcił Pan Bog *KrowObr* 64 (142); *RejWiz* 13v (27); Ten ktory łe boł Bogá/ rownie bęđdzie miał przyaciłłstwo dobre: ábowiem według łego/ bęđdzie przyaciłł łego *Leop Eccli* 6/17 (97); nieráčz ná mię przepułzczáč łlepoty ták wielkiey (ábowiem to iełł *plaga Aegypti, furor, coecitas et amentia mentis*) ták mowic y czynic. *OrzList* f2v (4); *UstPraw* A4v (11); *RejZwierz* 2 (8); *OrzRozm* Lv (9); Y doznałem iłz niewiáłłá gorłzczeyłza iełł niłzli łmierć abowiem łerce łey iełł iáko łięci y siłłá/ á ręká łey iáko zwiáłłki *BibRadz Eccl* 7/27 (431); Cefarz záłię Iulius był rzeczony á Cefárie/ ábowiem miał przedzýł włolow ná głowie/ ktory był wdzyęczny pátrzącym náń. *BielKron* 131v (301); *GrzegRóżn* D (17); yłby rzatko mowili/ á włzakolłz áz z rołkazania. Abowiem w wielomowieniu zawzdy łię nieco obłedliwego nayduye. *KwiatKsiąz* C2v (31); *OrzQuin* H3 (2); *Prot* B2v (2); *SarnUzn* B4v (5); á nie iaday częłto áni wiele płodzilłczku: ábowiem tho łen kázi *SienLek* 56 (72); *LeovPrzep* E4 (4); *RejAp* 8 (71); dobrze w.m. wczynic bęđdziełz raczył/ [...] kiedy komu inemu wypráwic to rołkażelł/ ábowiem káždy w tho/ łepiey niłz ia potrefi *GórnDworz* H4 (47); A káty które łá mięđzy tymi rownymi łtronámi/ łá téz rowné: ábowiem obá prołłé łá *GrzepGeom* G2 (27); Vznay łe nieboráčko á pokutuy/ ábowiem iuz łe bliłko przybliża krołłstwo twoie. *RejPos* 11 (177); *RejPosWiecz*² 91 (6); niemáłz żydá/ áni Gręczyná niemáłz łługi/ áni wolného: niemáłz mężá/ áni niewiáłły: wzyłłcy ábowiem iedno łełłełcie w Chryłłłłye Iezulłye. *BialKat* 190v (9); *Grzegłłm* 66 (18); *HistLan* C2; *KuczłKat* 25 (16); *RejZwierc* 215 (42); *BielSpr* 59v (3); *WujJud* 97 (11); *WujJudConf* 51v (7); *RejPosRozpr* b4 (4); *RejPosWstaw* [41⁴] (5); łłonce wbiegu łwym prełłkie/ ábowiem ná okregu niebiłłkim wjbieglzy dniá iednego/ záłię łe wraca ná pierwłze łwe mieylce. *BudBib* 3.Esdr 4/34 (2); Y inłzyeh Ryb/ by namnieylłzey žeby thám nie było: ábowiem wyiáduiá do kęłá ikrę Kárpłowá. *Strum* O4 (22); *CzechRozm* 266v (14); *PapłPan* Ov (5); *ModrzBaz* [16]v (5); Záprzedełł nas lud łwóy práwie nie bogáto/ Abowieméł nagrody żadney nie wziáł zá to. *KochPs* 65 (7); *MWilłHist* C4 (2); *StryłKron* 26 (5); chodłłł czyniácz dobrze/ y vzdráwiáiac wzyłłłkie opęłáne ode dyáblá/ ábowiem z nim był Bog. *CzechEp* 311 (12); *NiemObr* 8 (9); Dwór wzyłłłtek wczérni prze cię/ Kryłłki/ chodłłi. Abowiem ludzkołł y dworłłtwo przy łobie W iednymże záraz pochowano grobie. *KochFr* 27; *GórnRozm* Bv (4); *Kochłł* A2v; Nie dżiel Młzey od Ewángeliłey łwięłłey/ áłbowiem Młza iełł częłł Ewángeliłey *ReszPrz* 55 (5); *ReszList* 181; *WerGołł* 210 (4); ciębie człłimy y chwalemy/ ábowiem

przez cię wykupienie mamy. *ArtKanc* E6v (10); *KochProp* 15; *KochWr* 20 (2); *LatHar* 72 (54); *Phil* F2 (12); Ale taki przyjaćiel trwały nie ieft: ábowiém datek więcéy/ niż ciebie/ miłuię *KochCn* B3v (2); *KochFrag* 47; *KolakSzczęśl* B2 (12); Y wżytká rzeřza prágnęła fię go dotknąć: ábowiem moc wychodziła od niego/ y vzdrawiała wżytki. *WujNT Luc* 6/19 (164); *WysKaz* 8 (3); *SarnStat* 380 (15); *SiebRozmyśl* F; *GrabPospR* N4v; *KmitaSpit* Av; Niewychodźcie ná rolą/ áni fię w drogę puřczaycie ábowiem miecz nieprzyjaćielſki y pořtrách ięgo/ ieft w okolicy. *PowodPr* 8; *CiekPotr* 55; *CzahTr* B4 (2); *KlonFlis* A3v.

Połączenie: »abowiem iż« (5): tham w dzielniczy pana Synowczowey iesth ląķ więnczey nisz wdzielniczy pana striiowey, abowiem isz ssię Iemu traffil Folwark Roliami a Synowczowi Ląķami *ZapWar* 1553 nr 2685 (3); A tak abi wařcha wyełka k.m. raczil swoye dziewke od tey Zyemie wiwyefcz y przinieřz do řwoyey Zyemie abowyem yz Czeflarz Thur. barfo sye na to nařladzyl abi yey mogli yako dořtacz y do řwoyey Zyemie powyefcz. *LibLeg* 11/59v [2 r.].

2. W ziwiązku wypowiedzeń luźno nawiązanych wprowadza wypowiedzenie uzasadniające, wyjaśniające, uzupełniające przykładem treść poprzedniego wypowiedzenia; *enim, etenim, nam, quia, quippe, quoniam* *Vulg* (4688) : *ListRzeż*; *BierEz* A3v (3); *OpecŻyw* 85v (2); *OpecŻywList* Cv; áczkolwiek mnodzi źle mi to, oddawali. Abowiem gdym im wiernie a prawie radził/ oni potym dořtapiwřzy páńſkiey ląłki/ przed nim mie obwiniali *ForCnR* A4v; *MetrKor* 40/823; *PatKaz II* 78v; *HistJóz* C3; *TarDuch* A7v (4); O Lekarřtwiech namienionych porząd wypifę. A naprzod o owrzodzeniu dziąłł. Abowiem częřthokroć fię przydawa: iże na dziąłłach y na czełufłkach czynią fię v dzieci krořtećki *FalZioł* V 37v (26); *GlabGad* N8v (8); *MiechGlab* 44; *BierRozm* 19; *LibLeg* 7/104 (30); Uieprz) to ieft Machmet ktory y řwemi nařladowci rzeřzon wieprz leřny. Abowiem Arabowie, Tatarowie, Turkowie ktorzi nařladuią řecti Machometowey pořzli z grubych ludzi z pařterzow [...] otoź teraz then lud burzi. *WróbŻołt* cc2 (39); to ieft wiára moiá że ty mnie nigdy ku wielkiemu vpádkowi niedopuřciřz. Abowiem byř teź y ogniem rořpalił wneřtrnořci moie á chćiał práwie wyrozumieć řerce moie/ nienaydzieřz nic inřřego iedno řem ia nigdy nieprzepomniał dobrodzieřřtwá twęgo *RejPs* 37v (158); *ComCrac* 16v (2); *RejRozpr* E (2); *SeklWyzn* Cv (3); Zeznal yřch jan Zilochowsky [...] yęgo zaprawyl wkradzyeczthwo. Abowyem na drodze kupczewy yednemv wgořpodzye 20 thalyerow vkradl y themuřch zilochowřkyemu ye dall *LibMal* 1545/99 (3); *RejJóz* A2 (5); *RejKup* n3 (6); dziwował fię bárzo onemu miřternemu budowaniu/ Abowiem to był zbudował Cyrus krol Perski/ á była tam ziemiá położona po wřzytkim páłacu z rozmáitego kámienia kořztownęgo *HistAl* F8v (28); *HistAlHUNG* A2; Teź nye z řwyętořliwořci řywota. Abowyem powyáda piřmo. Nyemářzići czełowyeká ktoryby nye grzeřřyl. *KromRozm I* C4 (20); *MurzHist* Pv (9); A řtarořta im rzeķł Cóřz wźdy (*marg*) co abowiem (-) źle^o vczynił? *MurzNT Matth* 27/22; głořem wielkiem powiedziáł/ [...] Prořę cię abyř mię niemęczył Abowiem rořkazował duchowi nieczyřteř^v wynieř od czełowieka *MurzNT Luc* 8/29 (29); gźzyeby [...] z piřmá řye řpráwić nye mogli [...] vkazał im gźzyeby tego řłukáć myeli. Abowyem kazał řye im kářłanow przełożonych nád myeyřcem/ ktore by řam obrał/ dokłádáć *KromRozm II* sv (45); *KromRozm III* D3 (57); *Diar* 65 (8); *DiarDop* 108 (6); [*Kornelia*] zá wyełkye to řobyę ochędořeńřtwo myáła dzyathki. Abowim gdy [...] nieyáka Kámpaná v nyey řtała gořpodař/ [...] yęła y wykłádáć y okázować řwoye teź ochędořeńřtwá/ řřaty/ y inřře

vbyory. Kornelia chcąc iie też fwym ochędożeństhwem przed nyą popińać/ przyzwawńsły dzyatek fwych/ wyńtawńłá ye przed nyę *GliczKsiqz* C6v (32); *LubPs* A3 (52); gdyby raz álbo dwá tákowá niedbáłoć s fwá szkodá odniońł/ był by potym w fwey fprawie czuynieyńzy. Abowiem co iest łatwiey iáko quit nápińać? *GroicPorz* y (80); Vmiejże rozdział vtzynień/ między dobrym [...] A między złym/ [...] łáńńim. Abowiem dobre tho iest nápominánie/ treńtánie/ y łáńńie/ ktore pochodzi z wńt Bożych *KrowObr* C3v (280); Siecze ociec/ liecze żak/ Więc też páni mátká/ Chce też vczyć swoich praw dobije ońtátká. Abowiem iestliże w czás nie złomńsz młodośći/ Wierz mi íście zápláczesz nád niá ku fńárośći. *RejWiz* 88 (33); y będzie fćierw ich pokármem ptakom niebieńkim y beńtyam żiemńkim. Abowiem to mowi Pan: Nie wchodź/ do domu kędy gody [...] áni ich ćiefz *Leop Ier* 16/5 (176); *OrzList* b2v (9); wńtawńłifmy áby żaden nieśmiał ná cudzey dziedzinie łowić záńący/ Poczawńzy[!] od świętego Woyćiechá áż do zebráńia wńzytkych żyt z polá/ Abowiem ktoby pońamańł/ tedy przepada trzy grzywny winy *UstPraw* Dv (4); *RejFig* A8v; *RejZwierz* 118v (11); nic inego Práwo v nich niebyło iedno Reguńá iáka/ ktorá dobrzy Mnichowie żywią w Kláńtorze: ábowiem/ iáko Mnich áby z Zakonu niewyńthápińł/ fprawuie fye Reguńá. Ták też przodkowie náńzy [...] fprawowáli fye Práwem pońpolitym. *OrzRozm* E (8); Ták mowi Pan/ Vczyńńie w tym rzeczyńku gęńte dońy. Abowiem ták mowi Pan/ Iż chocia wiátru áni dżdżá nie vyzryćie/ A wńdy to rzeczyńko pełne wody będzie *BibRadz* 4.Reg 3/17 (356); Noemá záńię [...] wymyńłńłá napirwey tkáć rozmáite rzeczy thák z weńny iáko ze lnu/ ábowiem przed tym w fkorach tylko chodzili/ ále przez iey fprawę potym iuż fukno dzyńáli. *BielKron* 4v, Przy śmierći Łádyńławowey wiele fie cudow dzáło/ ábowiem pińze w kronikách/ iż fám woz bez koni fzedł áż do Wárárdziniá gdzie pochowan. *BielKron* 301v (134); *GrzegRóżn* E (28); yżebyńmy wńdą nieco każdego dnia czyńtali. Abowiem iestliże Alexander Wielki/ Krol Macedońńki wiele w namieciech zwyńł był czyńtáć. [...] czofż tedy mieyńczkiemu proznowanu na przefżkodzie może być *KwiatKsiqz* L4 (98); pokażęc to ná oko/ iż nád tę Figurę/ żadney zacnieyńszey Figury w Pińmie świętym niemáńz: ábowiem/ co iest inńżego Zakón fńáry/ iedno nie QUINCVNX: ná pięćiorych Kńięgách MOYżefzowych fńoiący? *OrzQuin* Nv (4); *SarnUzn* Cv (25); ále komu XXXX lat niedońzło/ może niektorym lekáńftwem kámieniá zbyć/ gdy pilen fám fyebie będzie. Abowiem thákowy ma fye fńrzedz rzeczy fńonych/ kwáśnych/ gorzkich/ á wńcey pić niżli ieś *SienLek* 105 (49); *SienLekAndr* a3 (5); *LeovPrzep* a2 (11); Y pokuńślem fie o to [...] ábych też tho Polńkim ięzykiem [...] Bráćiey swoiey á Narodowi fwemu ná pámieć zońtawińł. Abowiem kto fie będzie chciał temu przyczyńtáć á pilnie wwańáć/ wńzytko to tu znaydzie [...] częgo pocżciwemu á wiernemu człowiekowi potrzebá *RejAp* AA4 (151); co Sobieńki vczyńnińł/ áby niebáczność gońći fwych pogáńnińł/ ábowiem gdy v niego kilká dni nád zwycżay [...] mieńzkáli/ on przed nimi pocżáńł fie vbieráć w boty [...] gdyż wy práwi odemnie niechczecie/ muńżę ia od was iecháć. *GórnDworz* R6v (141); A ták Klin a.b.d. muńi być równy Klinowi c.d.e. Abowiem iáko Euklides pińze/ Kiedy dwá Kliny będą tákowé iż *GrzepGeom* Gv (24); A nátychmiańł wńtáńłá dzyeweczńká oná/ y chodzńłá. Abowiem byńłá iuż iákoby we dwunáńcie lat. A zdumieli fie wńzyńcy *RejPos* 255 (529); *RejPosWiecz*² 91 (12); *RejPosWiecz*³ 97 (3); Który w vcżćiwośći Oycá y Mátkę ma/ będzie żyńł dńugo: rozumięńże ták wtym żywoćie cześnym/ iáko y wiecznym potym. Ma ábowiem to przykazáńie/ które lutość á pobożność w fobie zámyka/ obietnice y tuteczńego y wieczńego żywotá. *BialKat* 53v (47); Obácz co to pińze Calvin/

Abowiem zgadzając ty różnice między zbormi terażnieyfzymi/ zamyka to onymi łowy *GrzegŚm* 15 (22); *HistLan* E4; *KuczKat* 85 (59); Mądrego człowieka gniew iest potrzebny. Abowiem mądrego á poczciwego człowieka gniew roftropny ná wiele lie dobrych rzeczy y obrocić y przygodzić może. *RejZwierc* 77v (310); *BielSpr* 5v (4); *WujJud* 121 v (53); *WujJudConf* 254 (61); A tá iest rozmáitego á náfzkodliwzszego zgorśzenia przyczyná. Abowiem iedni o łowie/ kthore przepowiedáne bywa/ wątpić poczynáią/ [...] Drudzy [...] iáwnie tego przá *RejPosRozpr* b3 (28); A cżemuby ták cżynić y żyć mieli/ przyczynę tę powiáda: Abowiem przyšzedł Pan Kryřtus ná ťwiát/ áby bytnoćiá tu ťwoiá/ náuczył nas pobożnoći. *RejPosWstaw* 21v (67); *BudBib* 3.Esdr 4/45 (3); Groblá s końców góry álbo fkađ ináđ day ťypáć: w Stáwie álbo w Sadzawce nic nie ruřzáiáć: abowiem ťye to mnie lámemu przydawáło/ žem théz muřiał náwożić co Stawárze wybráli *Strum* O2 (49); *WierKróc* A3; Złoć y ogromnoć ťráłliwa grzechu pokazałem/ Czo ábowiem może byđž gorřzego y ťráłlywzszego/ iedno to co naz dźieli od naywyřzego dobre° Páná Bogá wřzechmogácego? *BialKaz* A4v (11); *BudNT* li8v; Tá k iest á nie ináczey/ iz iáko dwoiáka iest niewola/ tá k teř dwoiákie wybáwienie. Abowiem iedno iest ćielefne/ o ktorým lie iuř piřmá dořyc przywodziło [...] Drugie iest duchowne *CzechRozm* 118v (133); *PaprPan* Fv (2); *KarnNap* C4 (2); potym zá złámánie Przymierza karánie odniořł. Abowiem y wořko iego dořyc wielkie [...] porázone iest/ y łam zgináł *ModrzBaz* 21v (43); *ModrzBazBud* 6v; *SkarJedn* 9; *KochPs* 142 (2); Tegoř cżářfu iáko Długoř y tenže Cromer piřzá/ vkazał ťię cud v Kráková: Abowiem w puřnocy/ ktorey poczátek był nowego roku/ niebo iálná y wdzięczná ťwiátłoćiá przez krotki cżás iálnie ťwiećiło *StryjKron* 350 (7); Mowi to przeciř dořwiadczeniu y lámemu łobie. Abowiem nie iest to y I.M. lámemu rzecz táyna/ co zá żywot wiedzimy: [...] cżego y łam będąc w Lublinie mogł dořwiadczyć. *CzechEp* 406 (87); *CzechEpPORz* xx2v; *NiemObr* 52 (32); *GórnRozm* M2v (14); *KochSz* A3v; *KochWz* 139 (2); [*Luter*] ieden powrozek ťkręćił z błędów kácerřkich/ drugi z vporu řydowřkiego. Albowiem z Zydy weřpołek/ w kńięgách Piřmá ťwiętego brákuie/ iedno wyrzuca/ drugie przyjmuie *ReszPrz* 41 (11); *ReszHoz* 135 (5); *ReszList* 143 (6); nie bez przyczyny z tych niepomierownikow natrzáła ťię [...] on Polřki Poetá Rey řtáry/ ktory choć teř łam rad dobrze piř y iadł/ bo był Phegon práwy/ tegom ia dobrze znał [...] Abowiem záwřdy kiedy iedno przyiechał/ pudło ťliw iáko korzec Krákowřki/ miodu przářn⁸⁰ puř rączki/ ogorkow řurowych wielkie nieckołki/ grochu w řtráczkách cżtery mágierki/ na kařdy dźieñ na cżco to záwřdy ziadał. *WerGořc* 242 (9); *WerKaz* 302 (11); *KochPieř* 73; *ArtKanc* K5v (10); *KochWr* 29 (5); *ActReg* 13 (3); *GostGosp* 64; á nie iednáka przyřługá ich byłá. Abowiem iedni kubki y nacżynia złote do Moyzeřzá nořili: drudzy kámieni drogich y pereł nie záłowáli *LatHar* + 4 (54); Anáxágorás Philozof teř řtáđ pochwałę odnoři/ že ťkromnie zniořł řmierć řyná ťwoiego/ ábowiem gdy mu powiedziano o řmierci iego/ rzeķł: wiedziałem tho dobrze řem řmiertelnego wypuřcił na ťwiát. *Phil* N2 (23); á rozum przedřię w tym winowan byđž nie może/ ále cżłowiek/ ktory go źle vżywa. Abowiem gdziebyřmy rozum winowác chćieli/ iz przezeñ wiele złęgo ná ťwiát przyřzłó/ toćby lepięy rozumu nie mieć *GórnTroas* 4 [2 r.]; *KochPij* C2; *KořakCath* A4; *KořakSzcześł* Cv (5); Gdźie iest ktory ťię národził Krol řydowřki? Abowiem widźielifmy gwiazdę iego ná wřchod řłońcá/ y przyiáchálifmy pokłonić ťię iemu. *WujNT Matth* 2/2; przeřtrona iest drogá ktora wiedzie ná zátrácenie: á wiele ich iest/ ktory przez nię wchodzą. Iákoř (*marg*) Abowiem [...] (–) ćiářna braná/ y wářka iest drogá ktora wiedzie do

żywotá *WujNT Matth 7/14*; A gdy was prześladować będą w tym mieście: wciekaycie do drugiego. Záprawdę (*marg*) Abowiem. G. (-) powiadam wam/ że nie skończycie miały Ibraélskich/ poki nie przydzie Syn człowieczy. *WujNT Matth 10/23 (607)*; *WysKaz 45 (14)*; Iż to poprawienie Prze ma bydź tylko raz ná roku zawitym/ to iest w ten czas/ gdy iuz Sędzia bierze łobie czas ku rozmyślániu álbo pytániu. Abowiem ieliby miała kázda ftroná śwý rzeczy kilka raz poprawowác/ á Sędzia téz na nią miał kilka kroć rozmyśláć fie/ tedyby wielka zwłoká sřprawiedliwosci bylá dopuřczána. *SarnStat 791 (56)*; *SiebRozmyřl D4 (3)*; *GrabPospR N4 (5)*; *SkarKaz 84b*; *VotSzl A4v (4)*; *CiekPotr A3v (2)*; *GoslCast 31*; Z ktorych nam bárzo wielkie pożytki pochodzą/ Gdyż wřzyřtko cokolwiek iest/ nám to k woli płodzą. Pan Bog/ ábowiem przez nie mediánte dáie/ Zywot tu mieszkáiącym tákze vrodzáie. *PaxLiz Cv (2)*.

Połączenia: »abowiem gdyż« (2): [*kancelaria WKM*] non reddit tego Rzeczypospolitey z pełna, co z powinności ma. Abowiem gdyż wszystkie swobody nasze należą na wierze krolow IchM, ktorej pewnie dufamy, a tego dufność papierem [...] potwierdzają *Diar 73*; [*W naukach nabytych w młodości*] náprzećiw słábey gnuřności podpory á lekarřtwá sřzukamy/ álbo pieczołowliwym pracam ochłody á wefela. Abowiem gdyż tylko łá dwa rodzáie nalzego żywotá. Jeden swobodny [...]. A drugi ná czynieniu á sřprawach należy *KwiatKsiąz F4v*.

»abowiem iż« (7): przywodzą łwe [...] prace/ bez ktorych fie żaden człowyeck obyřć nie może. Abowim iż według ich phántáziy/ á ná vmyřle rymowányá yakoby łwyát łtác myał? [...] przez rzemieřnikow? *GliczKsiąz G5v, K2*; *LubPs N4*; Dałem brátu twemu tyřiac pieniędzy łrebrnych/ ktory iest wřzędy záłłoną poczćiwořci twoiey (*marg*) Abowiem iż mąż iest głowá żenie á tákze ma być iáko záłłoną iey. (-) *BibRadz 11b marg*; *KwiatKsiąz Pv*; *SarnUzn B3v*; *RejPos Wiecz² 91*.

a. *Rozpoczyna zdanie wtrącone wyjařniające, uzasadniające treść części poprzedniego wypowiedzenia; enim, quia, quoniam Vulg (28)* : *HistJóz D3*; *RejPs 144*; vpomináli łye podathku [...] od páná łámego yáko miřtrzá á gořpodarzá oney czeladki (ábowim ná łámy gořpodarze włożon był) *KromRozm III M6*; *GroicPorz z2v*; Ktorzy vyzrawřzy iż lud ich zućiekał/ á rycerřtwo Iudařzowe oboz zápalił/ (ábowiem dym ktory było widzieć/ okázował co fie łtáło) Vłekli fie bárzo *BibRadz 1.Mach 4/20 (3)*; y pomoc ieden drugiemu przećiw łwoim nieprzyáćielom łobie przyřzekli (ábowiem w then czas Cefarz Henryk czwarty grořił ziemię Węgierřką wřziác) welfzi złobá w krewnořć *BielKron 351 (2)*; *GrzegRóżn I2*; w ktorym pływaniu Auguřtus Cefarz wnuki łwoie (abowiem on żadnych łynoch [!] niemiał) ták wycwiczyć vsřłował *KwiatKsiąz O4v (3)*; *GórnDworz N8*; *GrzepGeom I*; Powtóre vczymy (o Chrzćie ábowiem piérwý vczyli) tu o Bożym łtole *BialKat 288v (2)*; *KuczbKat 65*; *WujJud 124*; *RejPosRozpr c3*; *BudBib 1.Mach 12/37*; A gdy iuz był wieczor (ábowiem był dzień przygotowánia/ ktory iest przed łzábátem) przyřzedł Ioseph z Arymáthiey *WujNT Mar 15/42 (7)*.

b. *Wprowadza skłádnik wyjařniający, wyszczególniający treść poprzedniej części wypowiedzenia; a mianowicie (13)* : Gdy Anacharřowi ieden przymowił iż był z krainy ludu grubego abowiem z Scitiey ziemie Tatarřkiey, tak na to odpowiedział. *BielŻyw 22*; iednaka iest oboiey rzeczy przyřcina abowiem niedořtatek wilgotnořci przyrodzoney *GlabGad B2*; A to tu nye tylko od kogo/ ále y yáko (ábowim przez wkłádánye rąk) káplani łtawyeni máyá być/ opifuye. *KromRozm III I3*; iuz nie mářz ták sřprořnych przezwiřk iáko ich Duch łwięty názywác raczy/ ábowiem přy niememi z gárdly

zátuczonemi *RejAp* 13v; iuż też wiemy co tho ieft zá niewiáltá co porodziłá tego fyná/ ábowiem Kościoł święty Krześciánki *RejAp* 103v; bo tám írodzy wrotni/ ták iáko wyłzłzey nápiłá/ łtoią v tych bran/ ábowiem Anyołowie święci. *RejAp* 187; włzákże nam iefzczę pewnieyłzego opowieda ktho mu to powiełá/ ábowiem Anyoł z niebá *RejAp* 190 (8); *RejPos* 27; tedy theż písmo zowie duchá Prorokow onych ćichych/ duchem kryłtułowym iż Kryłtus tákiegółz wził od Bogá/ ále dáleko więcey: ábowiem okrom miáry *GrzegŚm* 66.

Cf **ABOCIEM, ABOJEM, ABOWIEMCI**

AK